

onlangs in dit tijdschrift gepubliceerde samenvatting.⁹ Zowel de klinische gegevens als het histologische onderzoek dragen bij tot de beoordeling. Wij passen de gradering toe volgens Huvos.¹⁰ De graden I en II worden dikwijls samengenomen als ongunstige reactie op chemotherapie; evenzo de graden III en IV als gunstige reactie. Om een indruk te krijgen van de reproduceerbaarheid van de gradering werden 27 inzendingen (boorbipten en resectiepreparaten), die in de routine door verschillende pathologen waren gegradeerd, opnieuw blind beoordeeld: de score was 18 maal dezelfde; 5 maal was er variatie binnen prognostische groepen; 4 maal variatie tussen prognostische groepen (waarvan 3 maal bij dezelfde patiënt). In afwijking van Huvos werd in Groningen niet alleen gegradeerd op operatiepreparaten, maar ook tussentijds op preoperatieve boorbipten. We vergeleken het laatste preoperatieve bipt met het operatiepreparaat. Er waren 9 gevallen ter beoordeling. De beoordeling van de boorbipten en de operatiepreparaten stemde 8 maal overeen; éénmaal was de uitslag op de boorbipten graad III en op het operatiepreparaat graad II. De boorbipten zijn dus representatief, mits bij de biopsie materiaal uit ten minste drie verschillende gebieden wordt genomen. Samen met het klinische en radiologische beeld kan op deze wijze een goede indruk worden verkregen van de reactie van de tumor op de chemotherapie.

Wij kunnen het eens zijn met de collegae Duyfjes en Veraart dat op de lange termijn botplastieken de meest ideale oplossing zijn. In enkele gevallen is ook de Borggreve-van Nes-rotatieplastiek een goed alternatief. De metalen endoprothese zal echter, vooral wegens de chemotherapie, het belangrijkste reconstructiemiddel blijven. Bovendien blijft benige reconstructie in een later stadium altijd nog mogelijk.

LITERATUUR

- Heeten GJ den, Nielsen HKL, Oldhof J, et al. Lokale resectie van osteosaroom van het femur na chemotherapie gevolgd door reconstructie met een endoprothese. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127, 1481-5.
- Gross A, McKee N, Farine I, Czitrom A, Langen F. Reconstruction after en bloc excision of bone tumours. Proceedings 2nd Int Workshop on the Design and Application of Tumor Prostheses for Bone and Joint Reconstruction. Wien: Egermann, 1983; 29.
- Burchardt H, Glowczewski FT, Enneking WF. The effect of Adriamycin and Methotrexate on the repair of segmental clinical autograft in dogs. J Bone Joint Surg (Am) 1983; 65: 103.
- Mankin HJ. Allograft replacement for the management of skeletal defects incurred in tumor surgery or trauma in tumor prostheses for bone and joint reconstruction - The design and application. Chao EYS, Ivins JC, ed. New York: Thieme-Stratton, 1983.
- Guides to the evaluation of permanent impairment. Chicago: American Medical Association, 1977.
- Schajowicz F. Tumors and tumorlike lesions of bone and joints. New York: Springer, 1983.
- Kotz R, Salzer M. Rotation-plastic for childhood osteosarcoma of the distal part of the femur. J Bone Joint Surg (Am) 1982; 64: 959.
- Rosen G, Caparros B, Huvos AG, et al. Preoperative chemotherapy for osteosarcoma; selection of postoperative adjuvant chemotherapy based on the response of the primary tumor to preoperative chemotherapy. Cancer 1982; 49: 1221-30.
- Oosterhuis JW, Vries JA de, Heeten GJ den, Schraffordt Koops H, Oldhoff J. Pathologisch anatomische evaluatie van het effect van chemotherapie bij osteosaroom. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127: 2119.
- Rosen G, Marcove RC, Caparros B, Nirenberg A, Kosloff C, Huvos AG. Primary osteogenic sarcoma. The rationale for preoperative chemotherapy and delayed surgery. Cancer 1979; 43: 2163-77.

Groningen, november 1983

G.J. DEN HEETEN
H.K.L. NIELSEN
J. OLDHOFF
J.W. OOSTERHUIS
H. SCHRAFFORDT KOOPS
J.A. DE VRIES
R.P.H. VETH

Een eenvoudige behandeling van de sinus pilonidalis

Als reactie op de artikelen over de sinus pilonidalis van de collegae Patka en Schütte,^{1 2} wil ik nog een suggestie doen over de nazorg. Vroeger werd vaak van hars gebruik gemaakt om cosmetisch te ontharen. Bij de sinus pilonidalis heeft ontharen met hars het voordeel dat eventueel net ingegroeide haren uitgetrokken worden en dat de frequentie ervan in de loop van de jaren vermindert.

LITERATUUR

- Patka P. Sinus pilonidalis. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127: 2075-8.
- Schütte PR. Een eenvoudige behandeling van de sinus pilonidalis. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 748-51.

Roermond, mei 1984

A.C.J. SCHUITE

Het effect van psychotherapie

In zijn artikel concludeert K.A. Soudijn dat de resultaten van recent onderzoek een positief beeld van het nut van psychotherapie tonen.¹ De auteur baseert deze mening voornamelijk op het door hem uitvoerig besproken onderzoek van Smith et al. die een meta-analyse uitvoerden over meer dan 500 onderzoeken.²

Onlangs is echter door Prioleau et al. aangetoond dat de conclusies van Smith et al. onaanvaardbaar zijn, omdat placebobehandeling (de patiënten dachten alleen maar dat ze behandeld werden) werd beschouwd als psychotherapie en niet als controleconditie.³ Zij analyseerden de gegevens van Smith et al. opnieuw en vonden geen verschil tussen de uitkomsten van psychotherapie en placebobehandeling. Deze correctie werd signaleerd in *The Lancet*,⁴ waarbij tevens het vermoeden werd uitgesproken dat door de gevolgde selectieprocedures slechts een bepaalde categorie „patiënten” spontaan herstel schijnt te tonen (waarbij de inspanningen van psychotherapeuten weinig gewicht in de schaal leggen), nl. „young, physically attractive, well educated members of the upper middle class, intelligent, verbal, willing to talk about and have responsibility for their problems, and showing no signs of gross pathology”.

LITERATUUR

- Soudijn KA. Het effect van psychotherapie. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 720-4.
- Smith ML, Glass GV, Miller TI. The benefits of psychotherapy. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977.
- Prioleau L, Murdoch M, Brody N. An analysis of psychotherapy versus placebo studies. Behav Brain Sci 1983; 6: 275-310.
- Editorial. Psychotherapy: effective treatment or expensive placebo? Lancet 1984; i: 23-4.

Utrecht, mei 1984

H.S. KOELEGA

Uit het omvangrijke materiaal van Smith et al. selecteerden Prioleau et al. 32 onderzoeken waarin gewerkt werd met placebobehandelingen.¹ Koelega meldt dat „geen verschil” werd gevonden tussen psychotherapie en placebo. Dat is onjuist: het gemiddelde effect van psychotherapie is hier laag positief (0,15 eenheden standaardafwijking). Nadat Prioleau et al. nog allerlei onderverdelingen in hun materiaal hadden gemaakt, concludeerden zij dat geen duidelijk bewijs was geleverd voor de effectiviteit van psychotherapie bij „echte patiënten”. Zij vatten het begrip placebo als volgt op: „We consider a treatment a placebo